

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA AMBRUSZKIEWICZ przeciwko POLSCE

(Skarga nr 38797/03)

WYROK

STRASBOURG

4 maja 2006 r.

Prawomocny

23/10/2006

Wyrok ten stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi przez artykuł 44 § 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Ambruszkiewicz p. Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja) zasiadając jako Izba składająca się z sędziów:

Pana Nicolas BRATZA, *Przewodniczący*,

Pana G. BONELLO,

Pana M. PELLONPÄÄ,

Pana K. TRAJA,

Pana L. GARLICKI,

Pani L. MIJOVIC,

Pan J. ŠIKUTA, *Sędziowie*,

oraz Pani F. ELENS-PASSOS, *Kanclerz Sekcji*,

Po odbyciu obrad na posiedzeniu zamkniętym w dniu 4 kwietnia 2006 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 38797/03) wyniesionej w dniu 3 listopada 2003 r. przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka („Trybunał”) na podstawie artykułu 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego pana Stanisława Ambruszkiewicza („skarżący”).

2. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany jest przez swego pełnomocnika, pana Jakuba Wołąsiewicza.

3. W dniu 31 marca 2005 r. Przewodniczący Czwartej Sekcji zdecydował zakomunikować skargę Rządowi. Na podstawie artykułu 29 § 3 Konwencji, Czwarta Sekcja postanowiła, że zarówno dopuszczalność skargi, jak i jej meritum, zostaną zbadane w tym samym czasie

FAKTY**I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY**

4. Skarżący urodził się w 1961 r i mieszka w miejscowości Szczecinek.

5. Okoliczności sprawy, tak jak zostały one przedstawione przez skarżącego, mogą być podsumowane w sposób następujący.

6. W 2002 roku skarżący był przesłuchiwany przez prokuraturę w Szczecinku, w związku z formułowaniem fałszywych oskarżeń w stosunku do określonych funkcjonariuszy policji oraz urzędników samorządowych z jego regionu przed ich wyższymi przełożonymi. Został wezwany do stawienia się przed Sądem Rejonowym w Szczecinku.

7. Podczas pierwszej rozprawy, która miała miejsce 13 maja 2003 r., skarżący złożył wniosek o wyłączenie przewodniczącego ze składu sędziowskiego. Sędzia przerwał rozprawę w celu zbadania wniosku o wyłączenie i poprosił strony o opuszczenie sali rozpraw informując, że posiedzenie zostanie wznowione o godz. 11.45. Skarżący nie stawiał się we wskazanym przez sędziego czasie. Oceniając, że zainteresowany utrudniał prawidłowy przebieg postępowania, prokurator zażądał od sądu umieszczenia skarżącego w areszcie tymczasowym. Sąd przychylił się do żądania i nakazał umieszczenie skarżącego w areszcie tymczasowym na okres trzech miesięcy, od chwili zatrzymania. W uzasadnieniu swej decyzji, sędzia podał, że skarżący opuścił budynek sądu bez zgody sędziego i bez wcześniejszej konsultacji ze swoim adwokatem. Oceniał, że skarżący świadomie utrudniał prawidłowy przebieg postępowania i że jego zachowanie pozwala stwierdzić, że w przyszłości mógłby również próbować uchylać się od wymiaru sprawiedliwości. Sędzia odmówił wzięcia pod uwagę wniosku adwokata skarżącego, który prosił o zastąpienie zatrzymania innym, mniej surowym, środkiem zapobiegawczym, takim jak doprowadzenie na rozprawę przez funkcjonariuszy policji.

8. Dnia 19 maja 2003 r. skarżący został zatrzymany i doprowadzony do aresztu.

9. Dnia 21 maja 2003 r. skarżący wniósł zażalenie na postępowanie, na podstawie którego został umieszczony w areszcie tymczasowym. Skarżył się w nim, iż areszt jest środkiem zbyt surowym i nieproporcjonalnym w stosunku do powagi kierowanych przeciwko niemu zarzutów.

10. Dnia 9 czerwca 2003 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie oddalił zażalenie skarżącego i zdecydował o utrzymaniu środka zapobiegawczego w postaci aresztu tymczasowego oceniając, że jest to konieczne dla zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania. Sąd podkreślał, że obecność skarżącego na rozprawie 13 maja 2003 r. była obowiązkowa. Tymczasem, niestawienie się skarżącego na określoną przez sędziego godzinę podczas rozprawy, zmusiło tego ostatniego do przełożenia jej na późniejszy termin, bez możliwości wysłuchania świadków, którzy byli na niej obecni. Zdaniem sądu, chociaż postępowanie mogło zostać zakończone w wyniku przeprowadzenia pierwszej rozprawy, postawa skarżącego spowodowała, że trzeba było odroczyć termin.

11. Dnia 13 czerwca 2003 r., głównie z tych samych powodów, sąd okręgowy oddalił wniosek skarżącego, wystosowany 27 maja 2007 o zwolnienie z aresztu za poręczeniem majątkowym.

12. Następnie, 25 czerwca, 2, 7 i 17 lipca 2003 r., identyczne wnioski skarżącego były oddalane przez Sąd Rejonowy w Kołobrzegu. Sąd oceniał, że ryzyko unikania wymiaru sprawiedliwości przez skarżącego było wciąż obecne.

13. Dnia 25 czerwca 2003 r., na podstawie postanowienia wydanego 23 lipca 2003 r. przez sąd rejonowy, skarżący został wypuszczony na wolność po uprzednim wpłaceniu poręczenia majątkowego.

14. Wyrokiem z dnia 31 marca 2004 r., skarżący został uznany winnym zarzucanych mu czynów i został skazany na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na okres 4 lat. Sąd odliczył z całości wymiaru kary okres, podczas którego skarżący był tymczasowo aresztowany.

15. Skarżący złożył apelację od wyroku.

16. Dnia 31 sierpnia 2004 r. sąd okręgowy uchylił wyrok z 31 marca 2004 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

17. Wyrokiem z dnia 10 listopada 2004 r., sąd rejonowy ponownie uznał skarżącego winnym i skazał go na 10 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu. Skarżący wniósł apelację.

18. Dnia 11 lutego 2005 r., sąd okręgowy uchylił wyrok z 10 listopada 2005 r. i po raz kolejny odesłał sprawę do sądu rejonowego w celu ponownego rozpoznania.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

19. Artykuł 251 §3 Kodeksu postępowania karnego brzmi następująco:

„Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego powinno zawierać (...) przytoczenie okoliczności wskazujących na istnienie podstawy i konieczności zastosowania środka zapobiegawczego. W wypadku tymczasowego aresztowania należy ponadto wyjaśnić, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie innego-mniej surowego-środka zapobiegawczego”

Artykuł 266 § 1 Kodeksu postępowania karnego określa:

„Oskarżony albo osoba trzecia może złożyć poręczenie majątkowe w postaci pieniędzy, papierów wartościowych, zastawu lub hipoteki.”

Artykuł 275§ 1 Kodeksu postępowania karnego stwierdza, że:

„Tytułem środka zapobiegawczego można oddać oskarżonego pod dozór policji.”

Artykuł 382 Kodeksu postępowania karnego, określa:

„ W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżonego, którego obecność jest obowiązkowa, przewodniczący zarządza jego natychmiastowe doprowadzenie lub przerywa w tym celu rozprawę albo też ją odracza.”

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 1 KONWENCJI

20. Skarżący zarzuca, że umieszczenie go w areszcie tymczasowym miało charakter arbitralny i pozbawienie wolności było zastosowane w sposób niezgodny z prawem. Powołuje się na zapis art. 5 § 1 c) Konwencji, który brzmi następująco:

“Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, w wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo (...):

c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą. (...)”

A. Ocena dopuszczalności skargi

21. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest oczywiście bezzasadna w świetle art. 35 § 3 Konwencji. Trybunał nie dopatrył się ponadto naruszenia żadnej innej przesłanki dopuszczalności. Uznaje ją zatem za dopuszczalną.

B. Ocena podstawy prawnej

22. Zdaniem Rządu, skarżący został zatrzymany w celu doprowadzenia do właściwego organu, gdyż istniało uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego czynów zagrożonych karą. Rząd zwraca uwagę, iż zatrzymanie skarżącego miało miejsce zgodnie z przepisem art. 258 §1 pkt 1) i pkt 2) Kodeksu postępowania karnego, który zezwala na tymczasowe aresztowanie, jeśli występuje uzasadniona obawa, że oskarżony może utrudniać przebieg postępowania karnego. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo skarżącego na rozprawie, mimo wcześniejszego uprzedzenia, że obecność na posiedzeniu jest obowiązkowa, naruszyło, zdaniem Rządu, prawidłowy przebieg postępowania. Z powodu jego niestawiennictwa, rozprawa musiała bowiem zostać odroczone, chociaż można było przypuszczać, że rozstrzygnięcie co do meritum mogło zapaść jeszcze tego samego dnia. Zwolnienie skarżącego z aresztu przez sąd nastąpiło najwcześniej jak to było możliwe po przesłuchaniu, w obecności oskarżonego, większości świadków.

23. Rząd podnosi ponadto, że w celu otrzymania zgody na opuszczenie aresztu, skarżący wskazywał na przepis artykułu 259 § 2 Kodeksu postępowania karnego, który przewiduje, że tymczasowego aresztowania

nie stosuje się, gdy na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania albo karę nie polegającą na pozbawieniu wolności. Niemniej jednak, Rząd ocenia, że na podstawie art. 259 § 4 tego kodeksu, wskazany przepis nie znajduje zastosowania, skoro oskarżony „uniką wymiaru sprawiedliwości i uporczywie nie stawia się na wezwanie przed właściwym organem lub też zakłóca – w sposób nieuprawniony- przebieg postępowania karnego (...)”. Zdaniem Rządu, z takim przypadkiem mieliśmy do czynienia w tej sprawie.

24. Z kolei, skarżący podnosi, że w świetle art. 382 Kodeksu postępowania karnego, w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżonego, którego obecność jest obowiązkowa, przewodniczący dysponuje innymi niż pozbawienie wolności -mniej surowymi- środkami mającymi zapewnić obecność oskarżonego. Na mocy wspomnianego przepisu przewodniczący ma prawo zarządzić natychmiastowe doprowadzenie oskarżonego przez funkcjonariuszy policji i w tym celu przerwać lub odroczyć rozprawę. Tymczasem, w niniejszej sprawie, żaden ze środków o takim charakterze nie był rozpatrywany.

25. Skarżący stwierdza, że umieszczając go w tymczasowym areszcie w sytuacji, gdy nie było to w badanej sprawie niezbędne, władze nadużyły swego uprawnienia do pozbawienia wolności. Ponadto, ocenia, że powodem podjęcia decyzji o jego tymczasowym aresztowaniu była wola ukarania go za kwestionowanie kompetencji lokalnych przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości.

26. Trybunał stwierdza, że skarżący został umieszczony w areszcie tymczasowym 19 maja 2003 r. i został zwolniony 25 lipca 2003 r. Okres jego zatrzymania liczył w związku z tym 2 miesiące i 7 dni. Jak wynika z orzecznictwa, wolność osobista powinna być zasadą, natomiast jej pozbawienie przed skazaniem należy uznać za ścisły wyjątek. Trybunał przypomina również, że pojęcia: „zgodność z prawem” i „w trybie ustalonym przez prawo”, które figurują w treści art. 5 §1 odnoszą się co do

zasady do ustawodawstwa krajowego i dotyczą zarówno obowiązku przestrzegania norm wskazanych w przepisach, jak i procedur. Jeśli interpretacja i zastosowanie prawa krajowego w pierwszej kolejności należy do władz krajowych, a tym samym do sądów krajowych, to jednak nie one działają w sprawach, w których nieprzestrzeganie prawa wewnętrznego, powoduje naruszenie Konwencji, na podstawie art. 5§1. W takich przypadkach, Trybunał może dokonać kontroli w celu wykrycia, czy prawo krajowe zostało prawidłowo zastosowane (zob., między innymi, *Kurt przeciwko Turcji*, wyrok z dnia 25 maja 1998 r., *Zbiór wyroków i decyzji* 1998-III, § 122; *Douiyeb przeciwko Niderlandom* [WI], nr 31464/96, § 44-45, z dnia 4 sierpnia 1999 r.)

27. Zgodność z prawem wewnętrznym zatrzymania lub tymczasowego aresztowania jest jednym z elementów podstawowych, ale nie ma charakteru rozstrzygającego. Co więcej, Trybunał musi być przekonany, że zatrzymanie na mający zastosowanie w danym przypadku okres, jest zgodne z celem art. 5 § 1, który ma za zadanie chronić jednostkę przed arbitralnym pozbawieniem wolności osobistej. (*K.-F. przeciwko Niemcom*, wyrok z 27 listopada 1997 r., *Zbiór* 1997-VII, § 63). W związku z powyższym, Trybunał musi przekonać się, że zgodność prawa wewnętrznego z postanowieniami Konwencji, w tym z zasadami z niej wywodzonymi, została zapewniona (zobacz, między innymi, wyrok *Baranowski przeciwko Polsce*, nr 28358/95, § 51, ETPC 2000-III).

28. Trybunał zauważa w przedmiotowej sprawie, że skarżący został umieszczony w areszcie tymczasowym na okres dłuższy niż dwa miesiące za zakłócanie prawidłowego biegu postępowania, mocą postanowienia sądu wydanego w ramach toczącego się przeciwko niemu postępowania karnego. Trybunał podnosi również, że skarżący był podejrzewany – w związku z formułowaniem fałszywych oskarżeń w stosunku do określonych funkcjonariuszy policji oraz urzędników samorządowych z jego regionu przed ich wyższymi przełożonymi – o naruszenie przepisu art. 234 polskiego Kodeksu karnego, za go grozi kara pozbawienia wolności

w maksymalnym wymiarze do dwóch lat. Tym samym Trybunał stwierdza, że aresztowanie skarżącego miało umocowanie prawne w przepisach wewnętrznych.

29. Trybunał zauważa, że dla uzasadnienia decyzji o zatrzymaniu i umieszczeniu skarżącego w areszcie tymczasowym, władze powoływały się na potrzebę zagwarantowania prawidłowego przebiegu postępowania karnego, a w szczególności obawę, że skarżący będzie próbował unikać wymiaru sprawiedliwości. Wątpliwości nie powinien wzbudzać fakt, iż w szczególnych okolicznościach, pozbawienie wolności może być jedynym środkiem pozwalającym zapewnić stawiennictwo oskarżonego, zwłaszcza ze względu na jego cechy osobowości, rodzaj popełnionego przestępstwa, jak również surowość grożącej za nie kary. Niemniej jednak, powody, na które wskazują władze dla uzasadnienia decyzji o zastosowaniu środka, polegającego na ograniczeniu wolności osobistej, powinny wskazywać na konkretne okoliczności faktyczne dotyczące podejrzanego.

30. Tymczasem, w przedmiotowej sprawie, Trybunał ocenia, że trudno jest wskazać na czynniki potwierdzające zarzucane oskarżonemu ryzyko unikania przez niego wymiaru sprawiedliwości. Trybunał odnotowuje, że skarżący został umieszczony w areszcie zaraz po zakończeniu pierwszej rozprawy z powodu opuszczenia posiedzenia sądu bez pozwolenia. Jednakże, ani złożoność sprawy, ani surowość grożącej w przypadku skazania kary - elementy podstawowe wskazane przez sąd w uzasadnieniu do postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania - nie mogą stanowić wystarczającego uzasadnienia, na które sąd mógłby się powoływać. Ponadto, w sprawie skarżącego, nie da się zauważyć żadnych uprzednich działań, które pozwoliłyby przypuszczać, że będzie on utrudniał przebieg postępowania.

Trybunał, zauważa również, że w ramach przedmiotowej sprawy, gdzie skarżący był sądzony za pomawianie niektórych funkcjonariuszy policji i urzędników miejskich w regionie swego zamieszkania, sąd zajmujący się sprawą miał szczególny obowiązek działania w taki sposób, aby uniknąć

jakichkolwiek przejawów stronniczości (*mutatis mutandis*, *Kyprianou przeciwko Cyprowi* [WI], nr 73797/01, § 127, ETPC-2005-...). W szczególności, sąd powinien był wykazać się wyjątkową ostrożnością w nakładaniu środka polegającego na pozbawieniu wolności w stosunku do skarżącego, aby nie dopuścić do zaistnienia podejrzenia co do braku własnej bezstronności.

31. Trybunał podkreśla, że jednym z istotnych elementów prawidłowości zatrzymania w rozumieniu art. 5 § 1 Konwencji jest brak arbitralności. Pozbawienie wolności osobistej jest samo w sobie środkiem o takiej wadze, że jego użycie jest uprawnione tylko wtedy, gdy inne, mniej surowe środki, były brane pod uwagę i zostały przez sąd uznane za niewystarczające dla ochrony interesu prywatnego czy publicznego. Nie wystarczy zatem, aby pozbawienie wolności było zgodne z prawem krajowym, ale dodatkowo powinno być uznane za konieczne w konkretnym przypadku. (*Witold Litwa przeciwko Polsce*, nr 26629/95, § 78, ETPC 2000-III).

32. Tymczasem, w sprawie dotyczącej skarżącego, władze nie wzięły pod uwagę możliwości zastosowania mniej dotkliwych środków zapobiegawczych, przewidywanych prawem wewnętrznym, mimo że adwokat skarżącego kilkakrotnie wnosił o ich zastosowanie (§§ 7 i 9 powyżej). Zatem, na podstawie przepisu art. 382 Kodeksu postępowania karnego, sędzia miał możliwość zarządzić doprowadzenie skarżącego na rozprawę przez policję. Poza tym, na mocy art. 266 Kodeksu postępowania karnego, mógł również zobowiązać skarżącego do złożenia poręczenia majątkowego, a w braku takiej możliwości, do wskazania osoby trzeciej, która mogłaby służyć jako poręczyciel. W końcu, na podstawie art. 275 Kodeksu postępowania karnego, sędzia mógł również umieścić skarżącego pod dozorem policyjnym. Trybunał zauważa również, że przepis art. 251 Kodeksu postępowania karnego zobowiązuje sąd do uprzedniego rozważenia zastosowania środków zapobiegawczych, mniej surowych niż pozbawienie wolności, a w przypadku, gdy opowiada się on za

zastosowaniem tego ostatniego środka, do wyjaśnienia przyczyn uzasadniających aresztowanie.

33. Ostatecznie, biorąc pod uwagę, iż wymienione środki nie zostały zastosowane w sprawie, chociaż były przewidziane prawem wewnętrznym, Trybunał uważa, że tymczasowe aresztowanie skarżącego nie może być uznane za prawidłowe w świetle art. 5 § 1 Konwencji. W związku z tym, art. 5 §1 Konwencji został naruszony.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

34. Artykuł 41 Konwencji przewiduje:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

35. Skarżący domagał się odszkodowania w wysokości 40.000 euro za szkody materialne i niematerialne, które poniósł. Wysokość tej sumy uzasadniał faktem, że w czasie pobytu w areszcie nie mógł prowadzić działalności w sklepie sportowym, co pozbawiło go zysków.

36. Rząd sprzeciwiał się jego roszczeniom, podnosząc, że żądana przez skarżącego suma jest nadmiernie wysoka.

37. Na podstawie informacji dostępnych w postępowaniu, Trybunał jest zdania, że skarżący nie był w stanie w sposób przekonujący wykazać, iż poniósł szkodę materialną. W konsekwencji, nie ma uzasadnienia, że poniósł szkodę we wskazanej wysokości.

38. Jednakże, Trybunał sądzi, że należy zasądzić na rzecz skarżącego kwotę 3.000 euro tytułem zadośćuczynienia za straty niematerialne.

B. Koszty i wydatki

39. Skarżący nie dochodził żadnej kwoty z tytułu poniesionych kosztów i wydatków.

C. Odsetki z tytułu nie wypłacenia zadośćuczynienia

40. Trybunał uznaje, że odsetki z tytułu nie wypłacenia zasądzonych kwot powinny być ustalone zgodnie z marginalną stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 5 § 1 Konwencji;
3. *Uznaje*, że:
 - (a) pozwane Państwo ma wypłacić skarżącemu w ciągu trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, kwotę 3.000 euro (trzech tysięcy euro) z tytułu szkód niemajątkowych, która to kwota zostanie przeliczona na polskie złote według kursu z dnia uregulowania należności;
 - (b) od upływu wyżej wymienionych trzech miesięcy do dnia uregulowania należności zwykle odsetki będą płatne od powyższej kwoty po kursie równym marginalnej stawce kredytowej Europejskiego Banku Centralnego z okresu zwłoki plus trzy punkty procentowe;
4. *Oddala* pozostałą część roszczeń skarżącego o zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku francuskim i notyfikowano na piśmie w dniu 4 maja 2006 r., zgodnie z artykułem 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Françoise ELENS-PASSOS
Zastępca Kanclerza

Nicolas BRATZA
Przewodniczący